

ROK 2009 V KOCKE

SPOJENÉ NÁRODY SA POSTAVILI NIEKOĽKÝM NÁROČNÝM GLOBÁLNYM VÝZVAM

Generálny tajomník OSN Pan Ki-mun počas prejavu v záverečný deň konferencie OSN o klimatických zmenách, 18. december.

Rok 2009, počas ktorého svet naplno absorboval dôsledky najhoršej celosvetovej ekonomickej krízy od Veľkej hospodárskej krízy v roku 1929, prekvapil príchod nového chrípkového vírusu, ktorý rýchlo dosiahol pandemické rozmery; rok 1929 priniesol aj šok z krízy v Gaze, ktorá znamenala ďalšiu prekážku vo vyhliadkach na mier na Blízkom východe. V tomto roku sme taktiež boli svedkami doteraz najpresvedčivejšieho dôkazu o tom, ako klimatické zmeny menia tvár celej našej planéty.

Krátko pred koncom roku 2009 a po vyčerpávajúcej konferencii o klimatických zmenách v Kodani sa začali črtáť línie novej globálnej dohody. Kodaňská dohoda, ktorá prekonala niekoľkoročné ticho, podľa slov generálneho tajomníka OSN Pan Ki-muna „predstavuje významný krok vpred v rokovaniach o prvej skutočne globálnej dohode, ktorá môže obmedziť a znížiť emisie skleníkových plynov, podporiť adaptáciu tých najzraniteľnejších krajín a pomôcť zaviesť novú etapu ekologicky udržateľného rastu“.

Stretnutie viac ako 120 hláv štátov a vlád viedlo k dohovoru o tom, že klimatické adaptačné projekty a projekty na zabránenie odlesňovania a poškodzovania lesa budú podporené navýšeným

fondom: 30 miliardami amerických dolárov na okamžitú implementáciu v priebehu najbližších rokov a ďalších 100 miliárd amerických dolárov ročne do roku 2020. Dotácie budú alokované prostredníctvom novozaloženého Kodanského zeleného klimatického fondu. Mnohé rozvojové krajiny ako napríklad Brazília, Čína, India a Južná Afrika prijali nové klimatické stratégie s plánom na redukciiu emisií, pričom nová dohoda poskytne rámec na toto úsilie. A po prvý krát sa krajiny dohodli obmedziť rast globálnej teploty do 2°C.

Hoci toto historické stretnutie nesplnilo očakávania dohodnúť novú záväznú medzinárodnú zmluvu, odpovedalo na výzvy, ktoré generálny tajomník OSN vytýčil na konferencii o klimatických zmenách v New Yorku v septembri. Stanovuje nové obdobie na ďalšie rokovania s cieľom uzavrieť nový medzinárodný záväzný dohovor v Mexiku v roku 2010.

CHRÁNIŤ CHUDOBNÝCH, NAPREDOVAŤ SMEROM K EKONOMICKEJ OBNOVE

Rok 2009 začal zničujúcim ekonomickým poklesom, a to najmä v rozvojových krajinách. Na rozdiel od politik, ktoré sa snažia o zisk jednej krajiny na úkor druhej a ktoré boli zavedené po kríze v roku 1929, odpovedalo tento krát celosvetové spoločenstvo pohotovo a s bezprecedentnou mierou spolupráce:

- Generálny tajomník OSN bol medzi prvými, ktorý za zatvorenými dverami obhajoval obrovské úsilie majúce za cieľ naštartovať ekonomický rast a odvrátiť väčšie ekonomické škody a zhoršovanie chudoby. Samotná skupina G20 pohotovo zorganizovala odpoveď na krízu a v apríli na londýnskom stretnutí súhlasila s balíčkom 1,1 bilióna amerických dolárov.
- Pod tlakom krízy začali reformné opatrenia podporované OSN prichádzať do praxe. Rozvojové ekonomiky získali v rámci Brettonwoodských inštitúcií oveľa väčšie hlasovacie právo. Nová dotácia 250 miliárd amerických dolárov v rámci Zvláštnych práv čerpania (SDR) poskytuje predbežný prvý krok smerom ku globálnej kapacite, aby sa tak vymanili zo závislosti na jednej národnej mene na urovanie dlhov a uchovávanie

rezervy s cieľom stabilnejšieho globálneho koša.

- Obávaná prekážka v oficiálnej rozvojovej pomoci (ODA) sa neobjavila. Hoci sa pomoc ešte stále nedostatočne priblížila cieľom dohodnutým na stretnutí G8 v Gleneagles v roku 2008, vzrástla v roku 2008 na rekordne vysokú úroveň. Odhady naznačujú, že ODA by sa mala v rokoch 2009 – 2010 zvýšiť, pričom generálny tajomník OSN po celý rok obhajoval tvrdenie, že chudobní musia byť počas krízy chránení, a upozorňoval, že pokrok v plnení Miléniových rozvojových cieľov by sa mohol prerušiť.
- Generálny tajomník Ban stál na čele neustáleho úsilia zameraného na problém chudoby pri zavedení nového Systému varovania pred globálnymi dôsledkami a rizikami, ktorý poskytne údaje v reálnom čase o tom, ako sú najrizikovejšie krajiny zasiahnuté ekonomickou krízou, pričom taktiež zvolal summit na september 2010, aby bolo možné prehodnotiť pokrok a medzery pri dosahovaní Miléniových rozvojových cieľov.

Obzvlášť slabý výsledok zníženej kúpnej sily v dôsledku hospodárskej krízy vzkriesil otázku podvýživy. Po rokoch stabilného úbytku stúpol počet hladujúcich vo svete v roku 2008 a opäť v roku 2009, až presiahol jednu miliardu. V tejto súvislosti sa ukázalo vytvorenie pracovnej skupiny v roku 2008 proti hladu generálnym tajomníkom OSN ako prezieravé.

Pracovná skupina na vysokej úrovni spolupracuje s vládami, obchodným a občianskym sektorom pre chudobné krajiny s potravinovým deficitom, aby podporili ich poľnohospodársku základňu. Poskytuje podporu drobným poľnohospodárom, ktorých generálny tajomník nazýva „srdce a duša potravinovej bezpečnosti a znižovania chudoby“, pričom využíva rôznorodé zdroje agentúr OSN. V spolupráci s donorskými krajinami získala táto pracovná skupina záväzky na rok 2009, ktoré hovoria o zdvojnásobení pomoci určenej na poľnohospodárstvo.

Pri riešení nesmierne rýchleho šírenia sa chrípkového vírusu H1N1 ťažilo svetové spoločenstvo z práce, ktorú odborníci odvodili v rámci riešenia otázky hrozby vtáčej chrípky (H5N1). Protokoly a praktické cvičenia, ktoré prebehli v krajinách po celom svete pod vedením Koordinátora chrípkového systému GT OSN pomohli túto krízu zvládnuť a presvedčivá reakcia Svetovej zdravotníckej organizácie pomohla upokojiť nervóznou atmosféru vo verejnosti na celom svete.

Generálny tajomník OSN a generálny riaditeľ WHO zverejnili v súvislosti s pandémiou výzvu za celosvetovú solidaritu a úspešne zavŕšili rokovania

s farmaceutickými spoločnosťami, z ktorých vznikol záväzok venovať dotáciu 10% vyrobených vakcín H1N1 90% krajín, ktoré sú z hľadiska chrípkovej pandémie považované za najohrozenejšie. Hoci dávky z príspevkov pokryjú len dve percentá populácie týchto krajín, odborníci považujú za dostatočné zaočkovať len kľúčové skupiny ako napríklad tehotné ženy a zdravotnícky personál.

VYŠŠIA BEZPEČNOSŤ PRE ŽENY

Berúc do úvahy priority generálneho tajomníka OSN ukončiť násilie na ženách a dievčatách, prostredníctvom kampane generálneho tajomníka OSN „UNiTE“ – Ukončiť násilie na ženách posilnila OSN v roku 2009 svoje úsilie v tejto oblasti.

Ženské mierové jednotky z misie MINUSTAH na ceremónii udeľovania cien za ich službu na Haiti, 10.jún.

Ako súčasť rastúceho úsilia začleniť mužov do riešenia tohto problému spustil generálny tajomník v novembri tzv. Sieť lídrov, ktorej cieľom je inšpirovať mužov a chlapcov na celom svete, aby hovorili nahlas o škodlivosti násillia. Jeho návšteva v africkej nemocnici HEAL pre obeť sexuálneho násillia v Demokratickej republike Kongo prilákala pozornosť k otázke využívania násillia ako vojenskej taktiky. V septembri prijala Bezpečnostná rada historickú rezolúciu 1888 o ženách a mieri a bezpečnosti, pričom požiadala všetky strany ozbrojeného konfliktu, aby okamžite konali v zmysle ochrany civilistov vrátane žien a detí pred všetkými formami sexuálneho násillia. Rada ďalej zobrala do úvahy odporúčanie generálneho tajomníka OSN a požiadala ho, aby vymenoval zvláštneho predstaviteľa, ktorý by sa venoval otázke sexuálneho násillia v časoch konfliktu. Tento nový úrad začne svoje pôsobenie v roku 2010.

NOVÁ RODOVÁ ARCHITEKTÚRA

Koncom roka 2009 urobilo Valné zhromaždenie veľký krok smerom k riešeniu otázky rozdrobenia práce organizácie OSN v oblasti otázky žien, kedy členské štáty hlasovali za prijatie novej rodovej architektúry v rámci systému OSN. Táto práca vyústila do zlúčenia štyroch v súčasnosti oddelených úradov: Úradu zvláštneho poradcu/poradkyne pre rodové otázky a pokrok žien (OSAGI), Divízie pre pokrok žien v rámci Departmentu pre ekonomické a sociálne otázky (DAW/ DESA), Rozvojového fondu

OSN pre ženy (UNIFEM) a Medzinárodného výskumného a školiaceho inštitútu OSN pre pokrok žien (INSTRAW).

Intenzívne práce majú momentálne za cieľ vypracovať návrh na vytvorenie orgánu, ktorý bude porovnateľný s ostatnými významnými fondmi a programami OSN a ktorý bude vybavený nástrojmi na riešenie otázok v oblasti práv žien prostredníctvom efektívnych programov. V nasledujúcom roku sa očakáva, že generálny tajomník vymenuje zástupcu/kyňu GT, ktorý sa stane hlavou tohto nového orgánu a bude v tomto smere riadiť úsilie OSN.

MIER A BEZPEČNOSŤ

Mierové sily OSN zažili v roku 2009 vôbec najväčší rozmach mierových jednotiek v teréne - v rámci 17 mierových operácií ich bolo rozmiestnených približne 115 000. Čeliac syndrómu vyhorenia a iným problémom, začali Departmenty pre mierové operácie a podporu v teréne dôležitý dialóg so svojimi partnermi v oblasti práce mierových síl – Bezpečnostnou radou, krajinami posielajúcimi financie a vojakov ako aj v rámci samotného Sekretariátu OSN – o tom, ako by mala vyzeráť nová generácia budovania mieru, a to v rámci projektu „Nový horizont“.

V teréne čelili mierové sily veľkým výzvam na východe Demokratickej republiky Kongo. Vládne ozbrojené sily, ktoré boli poverené mierovú misiu podporovať, sa opakovane angažovali v útokoch na civilistov. Okrem ochrany civilistov mala misia za úlohu posilňovať a podporovať vládnú armádu FARDC. Určitý stupeň „ochrany civilistov“ bol dosiahnutý na Haiti, z veľkej časti preto, že mierové jednotky MINUSTAH sa postavili mestským gangom. Generálny tajomník OSN ďalej vymenoval bývalého prezidenta USA Billa Clintona, aby prevzal do svojich rúk ďalší vývoj situácie v oblasti pracovných príležitostí a rozvoja.

Africká únia – Zmiešaná operácia OSN v Darfúre sa počas roka 2009 naďalej rozširovala a jej práca zefektívňovala. V decembri mala UNAMID v teréne približne 15 000 vojakov a 4600 policajných síl, čím dosiahla 75% svojej povolenej sily. Napriek pozitívnemu dopadu prítomnosti mierových síl sa nepodarilo stranám zúčastneným v konflikte dohodnúť sa na rokovaniach o urovnaní krízy.

Ďalšie významné udalosti:

- Generálny tajomník využil počas tohto roka viacero príležitostí na to, aby opäť vrátil na medzinárodný stôl tému jadrového odzbrojenia a nešírenia jadrových zbraní, pričom opakovane pripomínal svoj päťbodový plán „zhodiť bombu“, ako ho sám nazval. V máji otvoril v Ženeve výročnú Konferenciu o odzbrojovaní, ktorá pomohla prelomiť desaťročné ticho v tejto oblasti. Prezident USA Obama a prezident Ruskej

federácie Medvedev medzičasom oznámili svoj záväzok začať so znižovaním svojho značne objemného jadrového arzenálu. Úsilie v oblasti jadrového odzbrojovania vyvrcholilo septembrovým stretnutím pod záštitou generálneho tajomníka OSN.

- Ako jedno z riešení krízy v Gaze spustil generálny tajomník výzvu na 613 miliónov amerických dolárov na zabezpečenie pomoci pri zabezpečovaní vody, hygienických potrieb, zdravotnej starostlivosti a potravín na nasledujúcich šesť až deväť mesiacov. Počas celého roka pokračoval vo vyzývaní vlády Izraela, aby umožnila nerušený prístup humanitárnej pomoci a materiálu potrebných na obnovu v krajine a okamžite riešila otázku vodnej, sanitárnej a ekologickej krízy v Gaze.

Generálny tajomník zorganizoval tlačovú konferenciu pred zničenou budovou OSN v Gaze, 20. január.

- Tzv. Goldstonova komisia vymenovaná Radou OSN pre ľudské práva predstavila v októbri pred Valným zhromaždením 500-stranovú správu o porušovaní ľudských práv počas konfliktu v Gaze. Valné zhromaždenie hlasovalo za prijatie nezáväznej rezolúcie vyzývajúcej Izraelčanov a Palestínčanov, aby začali vierohodné a nezávislé vyšetrovanie údajných vojnových zločinov spáchaných počas konfliktu v Gaze v decembri 2008 a januári 2009.
- Generálny tajomník OSN zostal počas celého roka aktívne zapojený aj do riešenia otázok týkajúcich sa Mjanmarska ako napríklad do úsilia dosiahnuť prepustenie laureátky a opozičnej líderky Aung San Su Ťij a všetkých ďalších politických väzňov ako aj do výzvy na legitímne voľby.
- Generálny tajomník v máji taktiež navštívil Srí Lanku, aby loboval za lepšie zaobchádzanie so státisícami osôb presídlených v rámci krajiny (IDP) z oblastí kontrolovaných rebelmi, ktorí zostali v táboroch po tom, čo po 25 rokoch trvajúcim konflikte vláda porazila tamilských tigrov. V novembri privítal rozhodnutie Srí Lanky

udelit' viac slobody pohybu osobám presídleným v rámci krajiny a prepustiť viac ako polovicu z týchto táborov.

Rok 2009 sa niesol aj v znamení smrteľných útokov na zamestnancov OSN. Krátko na to, ako v októbri zomreli v pakistanskom Islamabade piati zamestnanci Svetového potravinového programu, ďalší útok v hlavnom meste Afganistanu Kábul na budovu OSN zabil ďalších päť predstaviteľov OSN. Tieto správy patrili medzi tie najťažšie za tento rok, ktoré zároveň zahŕňali nielen mnohé ťažké výzvy, ale aj pružné a odhodlané reakcie zo strany OSN a svetového spoločenstva.

Vydalo Oddelenie pre informovanie verejnosti, Sekcia pre strategickú komunikáciu, december 2009.
(Preklad UNIS Viedeň)